

إمام أبو هنيئف نعمان بن ثابت

IMÁM ABÚ HANÍFA NU'MÁN IBN
SÁBIT

الفقه الأكبر

NEJVĚTŠÍ
ROZUMĚNÍ

العقيدة الإسلامية

ISLÁMSKÁ VĚROUKA

ČESKÝ PŘEKLAD: ALÍ VĚTROVEC

Ve jménu Boha Milosrdného, Slitovného

PŘEDMLUVA

Chvála Alláhu, požehnání a mír jeho Poslu.

Milí čtenáři, do tvých rukou se právě dostává překlad části klasického díla islámské historie, Nejlepšího rozumění, z pera jedné z největších osobností islámské teologie a právní vědy, imámu l-‘azzáma (nejvznešenějšího imáma) Abú Hanífy, celým jménem Nu‘mán ibn Sábít ibn Kajs ibn ibn Marzebán ibn Ruta ibn Máh ibn Jazdedžir. Tato krátká práce je po el-Barbahářího Vysvětlení sunny a několika dalších počinech jednou z prvních svého druhu v češtině. Základem nám byl bosenský překlad uveřejněný na internetových stránkách www.knjige-islam.tripod.com.

Tato Abú Hanífova stať je zajímavá především tím, že prakticky neobsahuje přímé a jasné odkazy na Korán a Sunnu, pozornější a islámsky vzdělanější čtenář si však mezi řádky zcela jistě povšimne míst, kde se jich lehce dotýká, nebo se na ně přímo odkazuje, aniž by je v plném rozsahu citoval. To poukazuje na vysokou úroveň znalosti problematiky mezi běžným lidem té doby. Protože v současnosti naše znalost takové úrovně zdaleka nedosahuje, mnohdy ani u některých tzv. „učenců“, snažil jsem se proto vždy pokud možno vysvětlit a odkázat na příslušnou pasáž.

Další zajímavostí je určitá skrytá polemika se ší‘ity, mu‘tezily, kaderíjemi, cháridžovci a dalšími inovátorskými, odštěpeneckými sektami, se kterými se v islámském světě té doby dalo setkat.

Doufáme, že kniha pomůže a potěší každého, kdo se zajímá o islámský kupturní okruh, jeho duchovní dědictví a historii. A k tomu nám dopomáhej Bůh.

V Mikulově, 24. šawwálu 1428. roku hidžry

Ali Větrovec

KDO BYL ABÚ HANÍFA?

Abú Hanífa se narodil v Kúfě v roce 50 hidžry a zemřel v Bagdádu okolo roku 150 hidžry. Spadá do generace tábí‘ tábí‘ín, tedy generace následující po tábí‘ínech¹. Někteří říkají, že byl tábí‘ín, jelikož potkal Anase ibn Málíka a od něho slyšel Poslův ﷺ hadís: „*Hledání vědy je povinnost každému muslimu.*“ Byl význačným imámem a učencem v Iráku, založil také vlastní mezheb², který byl později po něm pojmenován mezheb hanefíja. Imám Šáfí‘í³ ho chválil, říká: „Lidem je nezbytný fikh⁴ Abú Hanífy.“ Abdulláh ibn Mubárek řekl: „Abú Hanífa je největší fakíh⁵, nepotkal jsem jemu podobného.“ Znalost čerpal před mnohými význačnými učenici Koránu, Hadísu a fikhu té doby, jakými byli např. proslulý tehdejší znalec

¹ Přímí následovníci ashábů (druhů, společníků) Posla Božího ﷺ druhá generace muslimů.

² Z ar. doslova „východisko“; zde myšlenková, názorová škola v islámském právu, vyznačující se vlastní osobitou metodologií a přístupem k právním otázkám. Mezheby Abú Hanífy, Málíka, Šáfí‘ího a Ahmeda ibn Hanbela se zachovaly dodnes a náleží k nim drtivá většina současných sunnitských muslimů

³ Rovněž zakladatel vlastního mezhebu, který je dodnes hojně praktikován

⁴ z ar. dosl. „rozumění“; islámská právní věda

⁵ z ar. dosl. „rozumějící“, nebo „ten, kdo rozumí“; odborník ve fikhu

Hammád ibn Sulejmán, u kterého se Abú Hanífa učil osmnáct let. Hammád se zase učil od Ibráhíma Neháího. Byl velmi přísný při přijímání hadísů, hojně používal metody kijásu⁶ a istihsánu. Napsal právě toto dílo z oblasti víry a věrouky nazvanou „Největší rozumění“ (al-Fikhu ʿl-akbar) a knihu Musnád z oboru nauky o hadísech. O tom, že by napsal nějaké dílo konkrétně přímo o fikhu, však není známo nic. Jeho nejznámější a nejvýznamnější uředníci, kterým přísluší také největší zásluha o rozšíření hanefijského mezhebu se jmenují Abú Júsuf Jaʿkúb ibn Ibráhím al-Kúfí (113-182 H.) Muhammed ibn Hasan aš-Šajbání (132-189 H.) a Zufar ibn Huzejl ibn Kajs al-Kúfí (110-158 H.).

1.

1. My nikoho neprohlašujeme nevěřícím kvůli hříchu, ani nikomu nepopíráme víru⁷.
2. Nařizujeme to, co je dobré a zabraňujeme to, co je špatné.⁸
3. Dobré, co se ti stane, od Boha pochází a zlé, co se ti stane, pochází od tebe
4. Nezříkáme se ani jediného ze společníků Božího Posla ﷺ, ani nenásledujeme výhradně žádného z nich, odvrhujeme, nebo negujeme druhé⁹
5. Otázku okolo Osmána a Alího ponecháváme Bohu, který zná tajné a skryté věci.¹⁰
6. Znalost o otázkách věrouky je lepší než znalost otázek právních.
7. Rozdílnost názorů mezi muslimy je milost Boží.¹¹
8. Každého, který věří ve vše, v co je potřeba věřit, pokládáme za věřícího. Ale za nevěřícího pokládáme toho, který říká: „Nejsem si jist, jsou-li Mojžíš a Ježíš poslové Boží.“
9. Toho, který říká: „Nevím, jestli Bůh je na nebesích, nebo na Zemi“ považujeme za nevěřícího/popírače (káfir)¹².
10. Ten, který praví: „nejsem si jist, existuje-li trest v hrobě“ náleží džehmíjím¹³, kteří směřují do propasti.

2.

1. Podstata Boží jedinečnosti (tewhíd) a to, co činí islámskou víru platnou, sestává se z povinným vyslovením slov: „Věřím v Boha, Boží anděly, Boží knihy, Boží posly, ve vzkříšení po smrti, v Boží určení dobra i zla, ve skládání účtu v Soudný Den, v to, že v Den Soudu budou lidské skutky postaveny na váhu, v ráj (džennet) a peklo (džehennem). To vše je pravda.“

⁶ v islámské právní metodologii analogické zdůvodnění, využívající vzhledové, nebo funkční podobnosti jevů

⁷ vskutku tohle je věrouka ehl sunna we l-džema'a (Lidu tradice a společenství, sunnitů), která je v příkrém rozporu s věroukou sekty cháridžovců (chawáridž - ar. dosl. těch, kteří vystupují), extremistické sekty, kterou Posel Boží ﷺ označil za psy Pekla.

⁸ Srovnej s koránským veršem: **Necht' stane se z vás obec, jež bude vyzývat k dobrému, přikazovat vhodné a zakazovat zavrženíhodné. A takoví budou úspěšní.** (Álu 'Imrán:104)

⁹ narážka na cháridžovce a ší'ity, viz pozn. 28

¹⁰ taktéž

¹¹ jasné odsouzení omezenosti a slepého fanatismu

¹² odsouzení panteistických heretiků svedených na scestí pohanskými antickými filozofiemi Platóna a jeho následovníků, stejně jako mnohých zbloudilých mystiků, kteří si jejich nepodložené domněnky občas vypůjčují.

¹³ Odchýlená sekta programově popírající Boží atributy

2. Vznešený Alláh je jeden, nikoliv ve smyslu čísla, ale ve smyslu, že nemá společníka. Alláh se nepodoá ani jedné věci z jeho stvoření, ani se jediná věc nebo stvoření nepodobá Jemu.
On je odjakživa a věčně bude, se Svými jmény a atributy Své podstaty a působení. Atributy Jeho podstaty jsou: Život, Síla, Znalost, Řeč, Sluch, Zrak a Vůle, atributy Jeho působení jsou: Stvoření, Oživování, Konání atd.
On je odjakživa a bude věčně, se Svými jmény a vlastnostmi. Ani jediné z Jeho jmen není stvořeno, ani jeden Jeho atribut je stvořen. On odjakživa zná, protože Znalost je Jeho věčným atributem. Odjakživa promlouvá, neboť je Řeč Jeho věčným atributem. Odjakživa je působitelem, neboť Působení je Jeho věčným atributem.
Působitel je Alláh a Působení je jeho atributem. Jeho dílo je stvořeno, zatímco samo Jeho působení není stvořeno. Jeho atributy jsou věčné. Ani se neobjevily, ani nejsou stvořeny. Nevěří v Boha ten, který říká, že Boží atributy jsou stvořeny, nebo vznikly, nebo ten, který váhá a pochybuje o tom.¹⁴
3. Korán je Boží řečí, zapsanou do mushafů, stráženu v paměti lidí, vyslovovanou jazykem a zjevenou Poslu Božímu ﷺ. Naše vyslovování, naše psaní a naše čtení koránských slov je stvořeno, avšak Korán stvořen není¹⁵.
Cokoliv Bůh vzpomíná v Koránu ve vztahu k Mojžíšovi, mír s ním a dalším věrozvěstům, též ve vztahu k Faraónu a Iblísu, vše to je Boží řeč, která se vztahuje na ně. Boží slovo je nestvořeno, zatímco řeč Mojžíše a jiných stvoření je stvořena. Korán je věčnou Boží řečí, zatímco řeč jejich není věčná. Mojžíš slyšel Boží řeč, jak říká Bůh: „A promluvil Bůh k Mojžíšovi.“ Bůh hovořil i předtím, než promluvil k Mojžíšovi. Je Stvořitelem odnepaměti, i předtím, než stvořil Svá stvoření. Jemu nic není podobno. Vše slyší a vidí. Když promlouval k Mojžíšovi, hovořil Svým atributem Své Božské Řeči, která je jednou z Jeho věčných atributů.
Boží atributy se liší od atributů Jeho stvoření. On Zná, ale ne tak jak známe my. Jeho Síla není jako naše síla. Jeho Sluch není jako náš sluch. Jeho Zrak není jako Zrak náš. Jeho Řeč není jako řeč naše.¹⁶ My hovoříme skrze řečové orgány a písmena, avšak Bůh hovoří bez jakýchkoliv prostředků a písmen. Písmena jsou stvořena, ale Boží řeč je nestvořena.
4. Bůh stvořil věci z ničeho. Zná všechny věci odnepaměti, před jejich samou existencí. Určil a předepsal „běh věcí“. Nic se nemůže stát ani na tomto, ani na onom světě, kromě skrze Jeho vůli, znalost, řízení a určení, tak jak On to zapsal v Desce přísně strážené. Avšak on to zapsal opisně, nikoliv definitivně. Výběr, určení a vůle jsou Jeho věčnými atributy bez formy. Bůh zná neexistující věc ve stavu její neexistence jako neexistující a On také ví, jaká ta věc bude, když ji stvoří. Zná také existující věc ve stavu její existence, jako existující a On stejně tak i zná, jakým způsobem tato věc přestane existovat. Zná to co stojí ve stavu jeho stání, jako stojící a když sedí, On zná jeho stav sezení jako sedící, vědění Jeho se nemění, ani se s ním cokoliv děje, nebo se mu cokoliv děje (tomu vědění). Proměny a rozdíly se udávají pouze stvořeným věcem a bytostem.
5. Bůh nikoho nepřinutil silou aby nevěřil, nebo aby věřil, nýbrž stvořil lidi svobodnými od nevíry nebo víry a posléze se k nim obrátil s příkazy a zákazy. Ten, kdo svým činem, neuznáváním a negací pravdy nevěří, toho Bůh zanedbává a ten, kdo svým činem, uznáváním a svědectvím věří, k tomu je Bůh milostiv a pomáhá mu.

¹⁴ Jasný odkaz na sekty popírající Boží atributy, viz dále.

¹⁵ Toto tvrzení je v přímém rozporu s učením zbloudilé sekty mu'tazila, ovlivněné řeckou pohanskou filozofií, která popírala nestvořenost Koránu.

¹⁶ Zde autor popírá antropomorfní představy o Bohu, rozšířené mezi prostým a nevzdělaným lidem

Bůh stvořil všechny lidi jako individuální osoby. Víra a nevíra jsou lidskými činy. Bůh zná toho, kdo nevěří ve stavu jeho nevíry, jako nevěřícího a když se stane věřícím, On ho zná jako věřícího ve stavu jeho víry; zamiluje si ho a Jeho znalost ani cokoli jiného ve vztahu k němu se nemění. Všechny lidské činy, stejně jako pohyb a klid, jsou věru lidskými působeními, jen je Bůh Stvořitelem toho a je to vše dle Jeho vůle, znalosti, určení a řízení.¹⁷

6. Pokora je povinností Bohem nařízenou a v souladu s Jeho přáním, spokojeností, znalostí, vůlí, určením a řízením. Všechny činy neposlušnosti se odehrávají s Jeho věděním, určením, řízením a vůlí, ale ne i s Jeho přáním, spokojeností a nařízením.¹⁸
7. Potvrzená znamení Božích poslů, mír s nimi, a neobyčejné skutky Bohu blízkých lidí jsou skutečnými. Co se potom týče činů, které uskutečnili Jeho nepřátelé, jako jsou Iblís, Faraon a Dedždžal, i ony, které ještě budou učiněny, nenazýváme je znameními, nebo kerámety (nadpřirozenými činy), nýbrž ukájením jejich potřeb, neboť Bůh ukájí potřeby svých nepřátel, svádějící je tím na tomto světě zvětšováním jejich nevíry a zbloudění, trestaje je na světě druhém. Vše je to dovoleno a možno.
Bůh býval Stvořitelem i předtím, než cokoli stvořil, Vyživovatelem ještě předtím, než cokoli vyživoval.
8. Bůh bude na druhém světě viděn. Věřící ho v ráji uvidí svými pouhými zraky, bez určitého srovnání a způsobu. Mezi Ním a Jeho stvořeními nebude meziprostoru.
9. Víra se skládá z přiznání a svědčení. Víra těch na nebi i těch na Zemi se nezvětšuje, ani nezmenšuje ve vztahu k tomu, v co se věří. Avšak víra se zvětšuje a zmenšuje ve vztahu k osobnímu přesvědčení a svědčení.
Věřící jsou všichni stejní ve víře a svědectví víry v jednoho Boha, avšak liší se stupněm učiněných skutků.
Slovo „islám“ znamená úplnou odevzdanost Bohu a vykonávání Božích nařízení. Existuje jazykový rozdíl mezi slovy „islám“ a „ímán“. Avšak bez islámu není ímánu a bez ímánu není islámu. Tyto dva pojmy jsou jako záda a hrud'. Slovo „dín“ označuje víru – ímán a slovo islám zahrnuje i vše, co obsahují islámsko-právní předpisy.
10. Známe Boha opravdovou znalostí, tak jak On sama Sebe popsal ve Své Knize se všemi Svými atributy. Nikdo není ve stavu uctívat Boha tak, jak Mu ve skutečnosti přísluší, avšak musí Ho uctívat tak, jak On určil ve Své Knize a Sunně Božího Posla ﷺ.
Bůh je milostiv Svým stvořením a je spravedlivý. On je ze Své milosti odměňuje dvojnásobně než zasluhují, zatímco jej trestá pouze jednou tak, jaká je váha učiněného hříchu. Trestá ze Své spravedlnosti a odpouští ze Své dobroty.
11. Přímluva věrozvěstů, mír s nimi všemi, je skutečnost.
Přímluva Božího Posla Muhammeda ﷺ, ve jménu věřících, kteří učinili hřích, dokonce i veliké hříchy za které přísluší trest, je také skutečností.
12. Měření lidských činů v Den Soudu na váze je skutečnost. Pramen (hawd) Posla Božího ﷺ je skutečnost. Vyrovnání dobrými činy mezi svedenými v Soudný Den je skutečností. A pokud tito již nebudou mít dobrých činů, zlé činy druhého budou přidány. Vše je to skutečné a možno.
Ráj a Peklo jsou stvořeny a existují již teď, jejich existence nikdy nepřestane. Húrisky nikdy nezemrou. Boží trest a odměna nikdy neskončí.
13. Bůh uvádí skrze Svou milost na přímou cestu koho chce a odvrací od přímé cesty koho chce skrze Svou spravedlnost. Jeho odvracení z přímé cesty je zanedbáním, což

¹⁷ Body 4-5 vysvětlují pravověrnou islámskou pozici vůči víře v osud. Autor zde oponuje sektě kaderíja, která popírá Boží všeznajícínost a sektě džabríja, která popírá svobodnou vůli člověka.

¹⁸ Viz výše.

znamená, že On člověka nevede k získání Své spokojenosti. To je od Něj spravedlivé. Takový je trest pro toho, kterého On zanedbá a nechá ho činit chybné úkony. Není dovoleno říci, že šejtán násilně zbavuje věřící jejich víry. A my říkáme, že věřící opouští svou víru, a pak ho této víry šejtán zbavuje.

14. Vyptávání se andělů Munkera a Nekíra¹⁹ v hrobě je skutečnost, stejně jako vrácení duše tělu. Těžkosti a trest v hrobě jsou stejně tak skutečností pro všechny nevěřící i některé neposlušné věřící.
15. Vyslovování Božích atributů v perském jazyce je dovoleno ve všech případech, kromě v případě vyslovování atributu Boží ruky (není dovoleno říci persky „Dest Chodá-e“). Povoleno je říci persky „Rúje Chodá-e“ (Boží tvář), ale bez určitého srovnání a způsobu.²⁰
16. Boží blízkost a vzdálenost není třeba chápat ve smyslu delší, nebo kratší relace, nýbrž ve smyslu uctění a ponížení. Poslušný je Mu blízko, zatímco neposlušný je daleko od Něj, také bez formy. Blízkost, vzdálenost a příchod se vztahují na člověka, který má bezprostřední vztah k Bohu a stejně tak je to i s Božím susedstvím v Ráji a stáním před Bohem, vše bez formy.²¹
17. Korán je zjeven Poslu Božímu ﷺ a zapsán v mushafu. Koránské verše ve významu Boží řeči jsou rovnocenné v důležitosti a dokonalosti. Avšak některé z nich mají přednost v recitaci a v tom, co je v nich obsaženo, jako např. „ájetu l-kursí“²², neboť je v nich obsaženo slavení Boha, Jeho velikosti a Atributů. Zároveň se také v těchto verších setkává síla opakování (zikrulláh, vzpomínání Boha) a síla opakovaného (koránských slov)
Všechna Boží jména a atributy jsou svou hodnotou a dokonalostí rovnocenná, bez rozdílu.
18. Kásim, Táhir a Ibráhím byli synové Posla Božího ﷺ, a Fátima, Rukája, Zejneb a Umm Kulsúm byly jeho dcerami, necht' je s nimi Bůh spokojen.
19. Když člověk nalezne nějaké drobné problémy ve vztahu k víře v jednoho Boha, je potřeba držet se toho, co je jasně potvrzeno, dokud se neseťká s nějakým učencem, kterého se na daný problém může zeptat. Ten se nesmí zdráhat, ani se rozpakovat, protože když by se rozpakoval, stal by se nevěřícím.²³
20. Vyprávění o mi'rádži²⁴ je skutečnost. Proto toho, který to nepřijímá, pokládáme za inovátora a člověka na špatné cestě. Objevení se Dedždžála, Je'dždžáde a Me'dždžúde, východ slunce ze západu, sestoupení Ježíše, mír s ním, z nebe a další předznaky Dne

¹⁹ Odkaz na hadís, popisující fakt, že se dva příšerní andělé smrti (vzpomenujících jmen) budou zemřelého dotazovat na to, kdo je jeho Pán, co je jeho vírou a kdo je jeho prorokem. Jen tomu, kdo byl skutečně upřímným věřícím, Bůh dopomůže správně zodpovědět a obstát při této zkoušce. Ostatní budou vyděšeni a zmateni ohavným zjevem andělů a nezodpoví. Ty čeká trest.

²⁰ Vyslovování Božích atributů a jmen je povoleno ve všech jazycích, pokud je jasné, co se myslí (význam si jazykově odpovídá) a nehrozí riziko záměny, nebo nápodoby něčeho, co zahrnuje přidružování k Bohu, nebo pohanské praktiky. Stejná pravidla platí pro překlad.

²¹ Pasáž poučná pro zbloudilé mystiky usilující o božskou extázi a splynutí s Bohem

²² tzv. verš trůnu, ve znění: **Bůh - není božstva kromě Něho, živého, trvalého! Nepadá naň ani dřímota, ani spánek, Jemu náleží vše, co na nebesích je i na zemi! Kdo může se u Něho přimluvit jinak, než s dovolením Jeho? On zná, co je před rukama jejich i co je za zády jejich, zatímco oni neobejmou z vědění Jeho nic leda to, co On chce. Trůn Jeho obepíná nebesa i zemi a střežení jich mu potíží nečiní - On vznešený je a mohutný!** (Bekara:255)

²³ zde se zdůrazňuje úloha vzdělání a vzdělaných, stejně jako osobní morálka hledače duchovních vědění, především pak skromnost a zodpovědnost

²⁴ Prorokova ﷺ noční cesta, kdy putoval z Mekky do Jeruzaléma, odkud vystoupal na nebesa, setkal se s dalšími proroky a byly mu ukázány Peklo a Ráj. Někteří pokrytci to popírali, i když Korán jasně říká: **Sláva tomu, jenž za noci přenesl služebníka Svého z Posvátné mešity do mešity nejvzdálenější, jejíž okolí jsme požehnali, abychom mu ukázali některá Svá znamení.** (Isrá':1)

Soudu, shodně tomu, co se uvádí v pravdivých podáních, jsou skutečností, která se zajisté odehraje.

A Alláh vede správnou cestou toho, koho On chce.

Poznámka: všechny možné dvojsmyslné a méně jasné věty z tohoto textu se v žádném případě nepokoušejte chápat a vykládat si jak se vám zlíbí, nýbrž se ptejte těch, kteří vědí – islámských učenců.²⁵

Skutek, který někdo učiní pokrytecky, nebude odměněn, stejně jako skutek, který někdo činí kvůli sebechvále.²⁶ Neučíme, že hříchy neškodí věřícímu, ani že tento kvůli nim nevejde do Pekla, ani že v něm zůstane navěky, navzdory jeho špatnému chování zde na tomto světě. Stejně tak neučíme, že jsou jeho dobré činy přijaty a jeho špatné skutky odpuštěny, jak tvrdí murdžije²⁷. Avšak učíme, že ten, který činí dobré skutky se všemi potřebnými podmínkami²⁸, bez nedostatků, které by je mohly pokazit a nekazí to nevírou a odpadlictvím, také opustí tento svět v takovém stavu, jako věřící, pak je jisté, že to Bůh nepřehlédne, nýbrž přijme tyto dobré skutky a kvůli nim i věřícího odmění. A co se týče těch špatných skutků – s výjimkou přidružování k Bohu (širk) a nevíry – pokud ten, kdo se jich dopustí, odejde z tohoto světa, aniž by se kál, jeho osud závisí na vůli Boží: pokud bude On chtít, potrestá jej ohněm a bude-li chtít, odpustí mu a nepotrestá jej vůbec. Smýšlíme, že mesh²⁹ po obuvi a modlitba teráwíh³⁰ v měsíci ramadánu sunnou. Je povoleno modlit se za každým věřícím, jedno jestli je špatných, nebo dobrých mravů. Neprohlašujeme ani jediného muslima za nevěřícího jen kvůli hříchu, kterého se dopustil, i když by to byl velký hřích, pokud to on nepovažuje za povolené. Ani nikomu neupíráme, aby se prohlašoval za věřícího, nýbrž každého, kdo říká, že opravdu věří, nazýváme věřícím.³¹ Je možné, že někdo bude špatných mravů a přitom nebude nevěřící. Po věrozvěstech byli nejctěnějšími lidmi Abú Bekr, pravdu dosvědčující, Omar ibn el-Chattáb, opravdový, Osmán ibn 'Affán, světlostný a Alí ibn Abí Tálíb, milovaný. Necht' je s nimi všemi Boží spokojenost. Byli oddanými věřícími, neochvějnými na cestě pravdy, proto je všechny kvůli tomu následujeme a ani jediného z druhů Posla Božího ﷺ

²⁵ viz pozn. č. 23

²⁶ jasný odkaz na hadís, kde se říká, v přibližném znění, že prvními třemi obyvateli Pekla bude pokrytec-bojovník, bojující na cestě Boží jen proto, aby si lidé řekli, jak je statečný, a řekli; pokrytec-učenec, který hledal vědění a znalost jen pro to, aby si lidé řekli, jak je učený, a řekli; a pokrytec-mecenáš, který rozdával svůj majetek potřebným, jen aby si lidé o něm řekli, jak je štědrý, a řekli. Každý skutek bez upřímného úmyslu pro „tvář Boží“ a bez potřebné znalosti, aby byl v souladu s islámskými předpisy, je nicotný, jakkoli krásný a ušlechtilý by se nám mohl zdát.

²⁷ Z ar. dosl. „ti, kteří odhazují“, rozuměj soud s hříšníky až do Soudného Dne. Neuznávají nutnost potvrzení víry činem

²⁸ vedle úmyslu (viz pozn. 20) jsou těmito podmínkami soulad s Koránem a Sunnou a s její metodikou, ve smyslu: a) to co není výslovně povoleno, je zakázáno (v případě vztahu člověk-Bůh); a b) to co není výslovně zakázáno, je povoleno (ve vztahu člověk-člověk). Metodikou se rozumí ocenění priority, vhodnosti, možného užítku a škody, upřednostnění zájmu více osob nad zájmem jedince, obecné blaho, zabraňování budoucí škody, zahrazování cest zlu, prikazování vhodného a zakazování zavrženíhodného atd.

²⁹ přetření, ulehčující alternativa při abdestu (rituální očistě), kdy se čistá obuv, ponožky, nebo onuce pouze svrchu přetírají, aniž by se musely sundávat, nebo celé namáčet. Podmínkou je platný abdest v okamžiku jejich nasazení. Praktikovat se může jeden den.

³⁰ Nepovinná, leč silně doporučovaná modlitba praktikovaná v ramadánu po skončení povinné modlitby noční.

³¹ Tyto poslední tři věty opět odkazují na cháridžovce, viz pozn.7

nevzpomínáme, kromě v dobrém.³² Muhammed ﷺ je Jeho miláčkem, služebníkem, Poslem, věrozvěstem (prorokem), vybraným a poctěným. Nikdy neuctíval sochy, nikdy nepřidružoval k Bohu a nikdy se nedopustil hříchu, ani malého ani velkého. Všichni poslové jsou čisti malých i velkých hříchů, nevíry a ohavných činů.³³ Někdy však zaškobrtli a dopustili se chyby. Bůh vyvedl potomstvo Adamovo z páteře jeho a učinil jej inteligentním, následně se k němu obrátil nařízením víry a zákazem nevíry. Potomstvo Adamovo Jej uznalo svým Pánem, což bylo jeho vlastní vírou. Vskutku se potomstvo rodilo s přírodně vrozenou vírou v Boha.³⁴ Podle toho, kdo potom nevěří, mění to a odstupuje od toho; a kdo věří, dosvědčuje to, potvrzuje a nadále udržuje. On je skutečným úkazem, ale není podoben ostatním úkazům. Význam Jeho skutečnosti je potvrzením, že On není tělem, ani substancí, ani akcencí³⁵; že nemá hranic ani k Sobě opačného³⁶, ani partnera, ani Sobě rovného. Nemá tvář, ruce a ducha, jak to uvádí v Koránu. To, co Bůh v Koránu uvádí jako tvář, ruce a ducha, jedná se o Jeho atributy bez kvalifikace (formy). Nemůže se říci, že Jeho ruka je Jeho silou, ani jeho blahodarem, protože by to znamenalo negaci jeho atributů, což je znakem kaderjij a mu'tezilitu³⁷. Ale Jeho ruka je Jeho atributem bez formy. Stejně tak, Jeho hněv a spokojenost jsou dvěma Jeho atributy bez formy.

³² tato pasáž je jasnou polemikou se sektami, které prohlašují některé ze vzpomenuých za nevěřící; konkrétně cháridžovci Alího a ší'ité Abú Bekra, Omara a Osmána, ačkoliv podle mnoha věrohodných pramenů ze Sunny jsou tito přímo lidmi Ráje. Jak odporné jsou takové pomluvy.

³³ Jasná polemika s nevěřícími Lidmi Knihy, kteří urážejí proroky, mír se všemi z nich. Křesťané a židé společně zpochybňují prorockou autoritu Muhammeda ﷺ a obviňují jej ze lži, manipulace, podvodů, loupeží a sexuální zptlosti. Židé navíc obviňují i další proroky - Lota z incestu, Davida z toho, že poslal do první válečné linie manžela ženy, do které se zamiloval, a tento muž pak zemřel, dále obviňují Šalamouna z magie, Ježíše ze lži a vzpoury a jeho matku Marii, jejíž cudnost a čistotu islám uznává, z cizoložství. Viz příslušné pasáže Starého a Nového Zákona.

³⁴ Tzv. fitra, srovnej s Koránskou pasáží o Abrahámovi a jeho víře: **Abraham nebyl ani židem, ani křesťanem, avšak byl hanífem odevzdaným do vůle Boží; a nepatřil mezi modloslužebníky.** (Álu Imrán:67) a **A když se nad ním rozprostřela noc, spatřil hvězdu a zvolal: „Toto je Pán můj!“ Když však zapadla, řekl: „Nemám rád zapadající.“ A když spatřil vycházející měsíc, zvolal: „Toto je Pán můj!“ Když však zapadl, řekl: „Jestliže mne Pán můj správně nepovede, budu určitě patřit k lidu zbloudilému!“ A když spatřil vycházející slunce, zvolal: „Toto je Pán můj, neboť jest největší!“ A když zapadlo, řekl: „Lide můj, nejsem zodpovědný za to, co k Bohu přidružujete, nýbrž obracím se - jako haníf - k tomu, jenž nebesa i zemi stvořil, a nebudu patřit k těm, kdož k Bohu přidružují.“ (An'ám: 76-79)**

³⁵ zřejmá náražka na ateisty a heretiky (ar. zanádika), ovlivněné antickými pohanskými školami materialistické filozofie

³⁶ zřejmá náražka na staroperské dualistické kultury Pársů, zoroastrovců

³⁷ sekty popírající všechny nebo některé Boží atributy, viz pozn. 9, 13 a 14